

1. Obiekt *H2016*

JĘDRZEJOWSKA KOLEJ DOJAZDOWA - MOST KOLEJOWY (6)

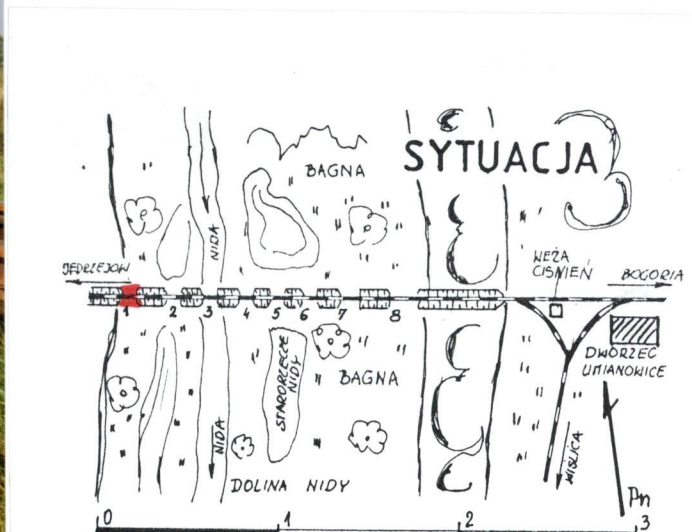
2. Czas powstania

1916/1954

3. Miejscowość

UMIANOWICE

11. Widok mostu od Umanowic, neg. 300/322/2; sytuacja; orientacja; schemat przebiegu linii JKD

4. Adres

Odcinek międzystacyjny
Motkowice-Umanowice, km. 20,357
(teren zalewowy rz. Nidy)

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo kieleckie

gmina

Kije

pow. Pińczów

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo kieleckie

powiat

Pińczów

8. Właściciel i jego adres

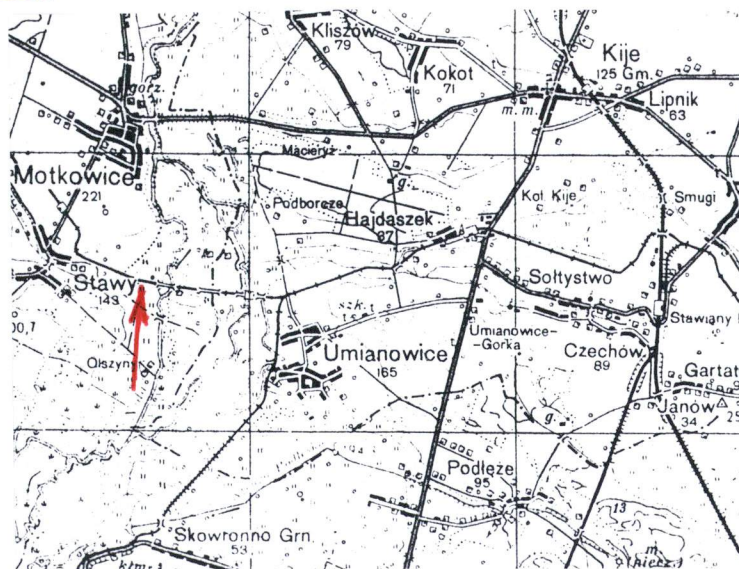
Wschodnia DOKP Lublin
Zarząd Kolei Dojazdowych
22-101 Chełm, ul. Chopina 1
tel. 082/641-208

9. Użytkownik i jego adres

Jędrzejowska Kolej Dojazdowa
28-300 Jędrzejów, ul. Dojazd 1
tel. 0-498/622-55

10. Rejestr zabytków

Nr *1185* data *20.02.1995*

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Most na terenach zalewowych rzeki Nidy wykonano już w 1916 r. gdy uruchomiono linię kolei wąskotorowej Jędrzejów-Hajdaszek i dalej do Bogorii. Pierwotny most (a na odcinku ok. 1 km. sąsiaduje z nim 7 podobnej konstrukcji) zbudowany został przez budujący linię batalion saperów armii austro-węgierskiej - "KuK Lokomotivfeldbahn Nr 1" - jesienią 1916 r. przy czym początkowo prowadzono na nim torowisko o rozstawie szyn 700 mm. i trakcji konnej. W 1918 r. gdy administrację linii objęła armia polska przebudowano torowisko na 600 mm i wprowadzono trakcję parową. W latach 1950-1954 na Jędrzejowskiej Kolei Dojazdowej prowadzone były roboty zmieniające rozstaw szyn na 750 mm, co związane było z wprowadzaniem tutaj nowego taboru kolejowego. Przebudowę toru na odcinku Jędrzejów-Umianowice zakończono w 1954 r. (wcześniej w 1952 r. w związku z modernizacją linii i zmianą organizacji ruchu zbudowano w Umianowicach osobowy dworzec kolejowy).

Przemiany w zakresie typów stosowanego taboru i trakcji, związane z tym zmiany szerokości toru pociągały za sobą roboty mostowe. W każdym przypadku wchodziła w grę wymiana mostownic i wzmacnianie podpór.

Zakres robót podjętych w latach 50-tych był na tyle szeroki, że wiązał się z całkowitą przebudową mostów. Wykonano nowe przyczółki, podpory, wymieniono wcześniejsze dźwigary nitowane na walcowane, mostownice, szyny.

Gdy w latach 1981/82 jednostka wojsk kolejowych z Przemysła podjęła remont kapitalny mostów JKD to zakres prac objął wówczas wymianę drewnianych elementów konstrukcyjnych z utrzymaniem pierwotnego układu statycznego mostu.

Proces przemiany mostu w Umianowicach jest charakterystyczny dla dziejów wielu mostów drewnianych, które z uwagi na swój materiał musiały być co kilkanaście lat odbudowywane przy czym zazwyczaj stosowano tradycyjne materiały i technologie.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Most zbudowano w dolinie Nidy, na terenach zalewowych i starorzeczu, na lewym brzegu rzeki, od strony stacji kolejowej Umianowice. Odległy jest ok. 850 m. na zach. od stacji (jest 3-cim z kolei mostem liczącym od stacji Umianowice). Prowadzony jest w nizinnym terenie doliny, porośniętym wysokimi trawami i krzewami (samosiejkami). Wody pojawiają się tutaj sporadycznie, okresowo, zwłaszcza w czasie wiosennych wylewów Nidy. Most posadowiono w terenie bagnistym. Dojazd do mostu prowadzony jest nasypem kolejowym, typu grobli, wysokim na ok. 1,50 m.

Konstrukcja i materiał. Most wieloprzęsłowy (4 przęsła) o konstrukcji belkowej, wolnopodpartej.

Podpory mostu wykonane jako drewniane. Pośrednie w konstrukcji jarzma pojedynczego złożonego z 3 pali o średn. 30 cm., na których ułożono oczep złożony z dwu podkładów kolejowych, zespolonych śrubami o łącznych gabarytach 24 x 48 x 300 cm. Oczepy mocowane są do pali klamrami stalowymi. Jarzma, ze względu na małą wysokość, nie posiadają stężeń poprzecznych. Wszystkie wzmocniono zastrzałem ukośnym. Podpory skrajne (brzegowe) składają się z jarzma pojedynczego o konstrukcji jak podpora pośrednia i ze ścianki szczelnej wykonanej z drewnianych krawędziaków. Ścianka szczelna (podtrzymująca nasyp ziemny przed osuwaniem) dodatkowo wzmocniona jest szyną kolejową. Dodatkowo przęsła podparto podporami stosowymi (kaszycą) jedną lub dwoma w zależności od stopnia osiadania podpór pośrednich typu jarzma. Kaszyce wykonano z podkładów kolejowych. W 1993/94 r. wymieniając je oparto je na wykonanych ławach fundamentowych - betonowych płyt prefabrykowanych.

Przęsła. Każde przęsło wykonano z trzech belek stalowych, walcowanych NP 45. Długość belek po 10,55 m. Ułożone są one na jarzmach i kaszycach w rozstawie 0,9 m. Belki wsparte są na jarzmach pojedynczych w odległości ok. 0,5 m. od krawca. Kaszyce usytuowano bezpośrednio przy jarzmach. Nad niektórymi jarzmami i kaszycami wprowadzono wtórnie drewniane kliny - tam gdzie podpory osiadały.

Pomost. Wykonany z mostownic (krawędziaka 24 x 24 cm.) długości 2,3 m. Ułożone są one w rozstawie co 0,6 m. na stalowych dwuteowych belkach przęsła. Na mostownicach zamocowano szyny kolejowe w rozstawie 750 mm. oraz wywrotnice - również z szyn kolejowych, starszych typów, wycofanych z eksploatacji, niektóre z nich pochodzą z lat 30-tych i 40-tych XX w.

Wyposażenie. Most posiada jednostronny pomost robocze (od dplnej wody), wykonany z pojedynczej dyliny ułożonej bezpośrednio na mostownicach, na ich krawędzi. Na międzytorzu brak blaszanych niecek (blacha stalowa, ocynkowana), wypełnionych tłuczniem. Most nie posiada poręczy

14. Kubatura struktura przestrzeni długość mostu 42,40 m. szerokość pomostu 2,3 m. max. światło przęsła 1,5 m. wysokość konstrukcyjna ok. 0,8 m.	15. Powierzchnia użytkowa pow. pomostu 97,5 m ² . rozstaw torowiska 750 mm	16. Przeznaczenie pierwotne most kolejki wąskotorowej 700, następnie 600 i 750 mm	17. Użytkowanie obecne most kolejki wąskotorowej 750 mm
18. Prace budowlane i konserwatorskie <p>Most utrzymał kształt bliski pierwotnemu, zwłaszcza w zakresie układu statycznego. Był wielokrotnie remontowany i odbudowywany. Prace o największym zakresie prowadzone były na nim w latach 1918, 1954, 1981/82 i 1993. Doprowadziły w efekcie do zastąpienia nitowanych dźwigarów dźwigarami walcowanymi. Zmianie uległ rozstaw i kształt szyn kolejowych (z 700 na 600 i 750 mm. dzisiaj).</p> <p>Prace remontowe tego mostu, prowadzone z początkiem lat 80-tych XX w., wykonane były niestarannie. Podpory nie wytrzymywały obciążenia ruchem kolejowym (stałe zmniejszającym się) i osiadały w bagnistym gruncie. Stąd w latach 1982 -1994 stałe prowadzone są tutaj roboty wzmacniające konstrukcję. Pod przęsła wprowadza się podpory pośrednie w postaci stosów (kaszyce) z kolejowych podkładów. W 1993 r. pod wiele podpór wprowadzono betonowe ławy fundamentowe by zmniejszyć osiadanie podpór. Można sądzić, że w również w latach międzywojennych pod wieloma przęsłami wprowadzano drewniane kaszyce by zwiększyć powierzchnię poszczególnych podpór. Roboty tego typu musiały być tutaj (z uwagi na charakter terenu zalewowego) prowadzone stałe. Wprowadzanie kaszyce było i jest rozwiązaniem doraźnym, zmniejsza światło przepływu wysokich wód Nidy i w przypadku ich wystąpienia powoduje znaczne zniszczenia tymczasowych podpór i pociąga za sobą konieczność podejmowania robót wzmacniających konstrukcję, czasami wręcz jej odbudowę.</p> <p>Ostatnie roboty remontowe tego mostu, zakończone w 1994 r., związane są z przywróceniem trakcji parowej na linii - uruchomieniem pociągu turystycznego. Pociągnęło to za sobą potrzebę wzmocnienia konstrukcji (bezpieczeństwo ruchu). W związku z niebezpieczeństwem vzniesienia przez wysypujący się z paleniska parowozu żużel pożarów planuje się tutaj wykonanie stalowego pokrycia międzytorza (niecka z blachy stalowej, ocynkowanej), przykrywanego zwykle kamiennym tłuczniem.</p>		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) <p>Most spełnia warunku ruchu kolejowego: osobowego i towarowego. Na moście systematycznie prowadzone są przeglądy i prace remontowe polegające m.in. na stałym wzmacnianiu konstrukcji i wymianie zniszczonych podpór.</p> <p>Byłoby wskazaniem aby w terenie, od górnej i dolnej wody, wzdłuż mostu wykonać roboty ziemne, likwidujące skutki naniesienia wokół mostu ziemi przez co zmniejszył się przepływ wody pod mostem. Należy również przeprowadzić wycinkę zieleni, zwłaszcza krzewów i drzew w linii mostu - to również hamuje przepływy (roślinność wokół mostu zwiększa również zagrożenie pożarowe).</p> <p>Należałoby również usunąć relikty starych podpór bowiem także zmniejsza to światło przęsła i przepływ wód powodziowych.</p>	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>Budowla stanowi modelowe rozwiązanie niskowodnego mostu kolejowego opartego na filarach i przyczółkach drewnianych, wieloprzęsłowego, z przęsłem stalowym, wolnopodpartym, belkowym. Ten typ mostu stosowany jest tutaj tradycyjnie od chwili powstania linii kolei wąskotorowej. Nosi charakter tymczasowego, prowizorycznego mostu wojskowego, podobnie jak i większość z budowanych mostów JKD. Z uwagi na nasycenie trasy kolejowej mostami tego typu, szczególnie na odcinku międzystacyjnym Motkowice-Umianowice w sposób decydujący kształtują one obraz linii i krajobraz doliny Nidy. Stosowanie tego typu mostów związane jest tutaj z geologią gruntu. To też sprawia, że budowle inżynierskie JKD są unikatowe w skali budownictwa kolejowego Polski (mostowego) gdzie zwykle stosuje się mosty stałe. Z uwagi na dzieje JKD, zachodzące tutaj procesy przemiany technicznej i cywilizacyjnej, nasycenie linii dziełami kultury technicznej objąć linię Jędrzejów-Umianowice-Wisłica i Umianowice-Raków ochroną prawną - wpis do rejestru zabytków chroniąc równocześnie tradycyjne mosty, zwłaszcza na odcinku międzystacyjnym Motkowice-Umianowice.</p>	

<p>21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)</p> <p>- Księga inwentarzowa JKD, w: JKD, Jędrzejów, ul. Dojazd 1</p>	<p>24. Uwagi różne</p> <p>patrz karta ewidencyjna: Jędrzejowska Kolej Dojazdowa - Zespół i karty obiektów zabytkowych tam wymienionych</p> <hr/> <p>25. Opracował Program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszewski</p> <p>tekst mgr inż. Leszek Budych 15 wrzesień 1994 r.</p> <p>plany, rysunki mgr inż. Leszek Budych 15 wrzesień 1994 r.</p> <p>zdjęcia fotogr. mgr inż. Leszek Budych , dr Stanisław Januszewski 15 wrzesień 1994 r.</p> <p>miejsce przechowywania negatywów BSiDZT S. Januszewski</p> <p>KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !</p>
<p>22. Bibliografia</p> <p>- Z Wasiutyński, O architekturze mostów, Warszawa 1971</p> <p>- Mosty niskowodne. Instrukcja i album, MON, Warszawa 1950</p>	<p>26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)</p>
<p>23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)</p>	<hr/> <p>27. Załączniki</p> <p>Nr 1 - dokumentacja fotograficzna</p> <p>Nr 2 - dokumentacja rysunkowa</p>

1. Miejscowość dolina Nidy UMIANOWICE	2. Obiekt JKD (6) MOST KOLEJOWY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) dokumentacja fotograficzna
---	---	--

1. Stalowe przęsło z mostownicami, wsparte dodatkowo kaszycą nad ciekiem wodnym, neg. 300/480/2
2. Jarzma pojedyncze i kaszyce w miejscu podparcia dwu sąsiednich przęseł, neg. 300/480/3

Wkładkę założył: mgr inż. Leszek Budych 15 wrzesień 1994 r

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski

1. Miejscowość dolina Nidy

UNI ANDOWICE

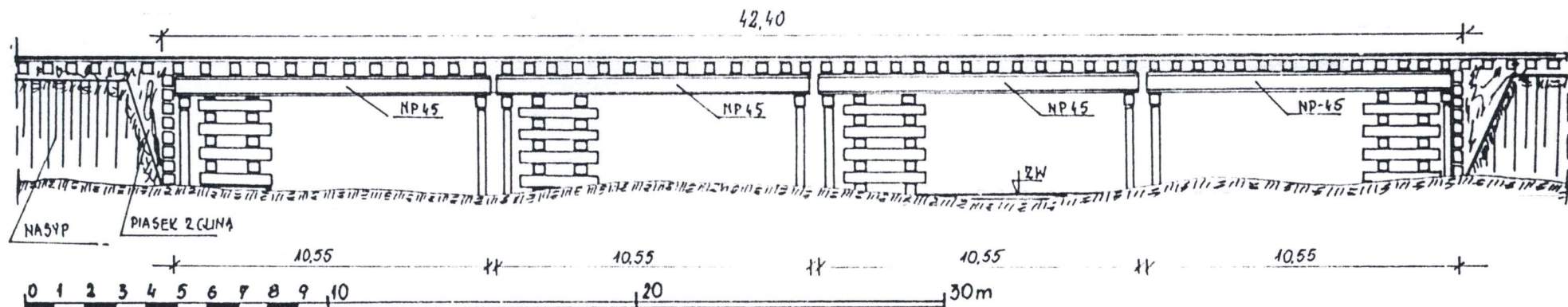
2. Obiekt JKD (6)

MOST KOLEJOWY

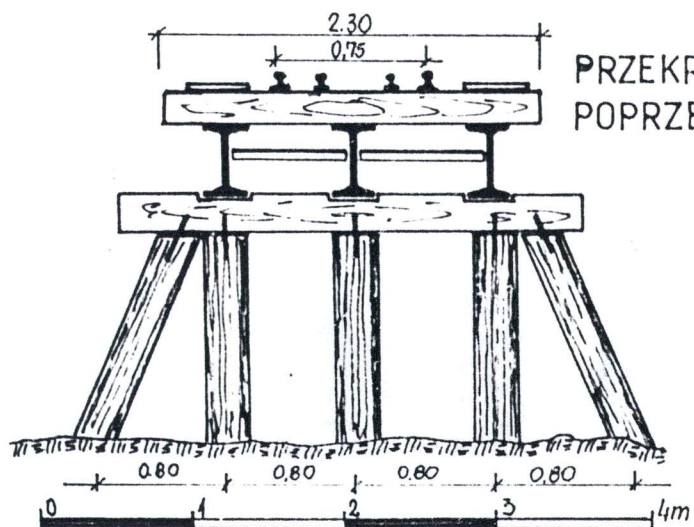
3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja rysunkowa

WIDOK Z BOKU

PRZEKRÓJ
POPRZECZNY

PRZEKRÓJ POPRZECZNY PRZYCZÓŁKA

